

PERMANENTNÁ FORMÁCIA ABSOLVENTOV TEOLOGICKÝCH FAKÚLT

prof. PhDr. Jaroslav Coranič, PhD.

TÉMA I: HISTORICKÝ VÝVOJ VYSOKOŠKOLSKÉHO GRÉCKOKATOLÍCKEHO TEOLOGICKÉHO VZDELÁVANIA V PREŠOVE V R. 1880 – 1918

Prešovské gréckokatolícke biskupstvo bolo zriadené bulou pápeža Pia VII. Relata semper 22. septembra 1818. Ešte Tridentský koncil (1545 – 1563) odporúčal aby boli v každom biskupstve zriadené kňazské semináre pre formáciu a výchovu kňazského dorastu. Hoci sa tieto dekréty priamo nevzťahovali na východné katolícke, resp. gréckokatolícke biskupstvá (eparchie), predsa v mnohých z nich boli semináre zriaďované. Pri vzniku Prešovského biskupstva (eparchie) však nedošlo k zriadeniu kňazského seminára. Hlavným dôvodom bol predovšetkým nedostatok finančných prostriedkov potrebných pre jeho zriadenie. Bohoslovci tohto biskupstva preto študovali v rôznych seminároch habsburskej monarchie, najmä v Užhorode, Pešti (po r. 1873 v Budapešti), Viedni či Ostrihome.

Prvý prešovský gréckokatolícky biskup Gregor Tarkovič (1818 – 1841) zriadil pre zabezpečenie teologického štúdia bohoslovcov v seminároch iných katolíckych biskupstiev samostatný seminárny fond. Finančné prostriedky boli získané aj zo seminárneho fondu Mukačevskej gréckokatolíckej kapituly a zo sumy pridelenéj zo štátneho religiózneho fondu. Ani druhému prešovskému biskupovi Jozefovi Gagancovi (1843 – 1875) sa nepodarilo založiť vlastný kňazský seminár. Všemožne však podporoval vzdelávanie budúcich kňazov a posielal ich na štúdia do viacerých seminárov v monarchii. Najnadanejší kandidáti kňazského povolania pochádzajúci z Prešovskej eparchie študovali na popredných teologických akadémiách a seminároch, napr. v tzv. Frintaneu (Inštitúte svätého Augustína) vo Viedni alebo na Teologickej fakulte Kráľovskej univerzity v Pešti.

Založiť vlastný seminár sa podarilo uskutočniť v poradí tretiemu biskupovi na prešovskom biskupskom stolci Dr. Mikulášovi Tóthovi (1876 – 1882). Biskup M. Tóth bol presvedčený o dôležitosti vlastných inštitúcií na výchovu mladého duchovenstva, ktoré považoval za dôležité náboženské a kultúrne centrá biskupstva. Osobná iniciatíva a úsilie biskupa M. Tótha bolo napokon úspešné, na založenia seminára dostal aj štátnu finančnú podporu z cirkevného fondu. Biskup pre potreby seminára odkúpil koncom roka 1877 dom s veľkou záhradou šľachtickej rodiny Pongrátz-Péchy, ktoré sa nachádzali v blízkosti prešovského katedrálneho chrámu sv. Jána Krstiteľa. Čiastočne upravenú budovu seminára spolu s teologickou akadémiou posvätil biskup Dr. Mikuláš Tóth za prítomnosti členov Prešovskej kapituly, veriaceho ľudu a obyvateľov mesta Prešov 12. septembra 1880. Budova akadémie stála takmer celých sto rokov v centre Prešova na mieste dnešného nového divadla Jonáša Záborského a hotela Dukla. V školskom roku 1880/81 sa začalo vyučovanie pre seminaristov 3. a 4. ročníka, ktorí boli do Prešova preložení z Užhorodu, Ostrihomu a Budapešti. V seminári boli taktiež umiestnení žiaci 7. a 8. ročníka prešovského Kráľovského gymnázia, ktorí uvažovali o budúcom štúdiu teológie na akadémii. Po úspešnom ukončení gymnaziálneho štúdia a maturite mali znova žiadať o definitívne prijatie do seminára.

Stanovy seminára – seminárny štatút bol utvorený podľa užhorodského gréckokatolíckeho seminára. Prvým riaditeľom (dekanom) teologickej akadémie, resp. teologického lýcea sa stal kanonik Prešovskej kapituly Štefan Rojkovič (1813 – 1887), ktorý súčasne na škole prednášal aj morálnu a pastorálnu teológiu. Ďalšími členmi prvého profesorského zboru boli: Michal Kotradov (liturgická teológia), Vojtech Janický (dogmatická teológia), Kornel Kovalický (biblická teológia), Alexej Tóth (cirkevné právo), Ján Gojdič (liturgický/cirkevnoslovanský jazyk) a Konštantín Smoligovič (občianske/civilné právo).

Do funkcie rektora seminára bol prešovským biskupom Dr. Mikulášom Tóthom dňa 26. augusta 1880 vymenovaný kanonik Prešovského biskupstva Alexander Rojkovič. Tým istým biskupským menovaním bol za vicerektora menovaný člen biskupského konzistória Bartolomej Sass. Starostlivosťou o duchovnú formáciu kandidátov – funkciou spirituála bol poverený Vojtech Janický. Novootvorený kňazský seminár bol zasvätený Ochrane Presvätej Bohorodičky (Protectionem Beatae Mariae Virginis). O rok neskôr, dňa 28. augusta 1881, biskup Dr. Mikuláš Tóth ustanovil pre spoločenstvo bohoslovcov nachádzajúcich sa v seminári nového vicerektora, ktorým sa stal Ján Gojdič (súčasne vykonával aj funkciu prefekta).

Zriadením akadémie a seminára sa súčasne začala aj kňazská formácia bohoslovcov Prešovského gréckokatolíckeho biskupstva. V prvý školský rok 1880/1881 tretí a štvrtý ročník tvorili vracajúci sa bohoslovci Prešovského biskupstva z cudzích seminárov. Z užhorodského seminára prišli Irenej Chanát, Emanuel Mankovics, Ján Toronszky a Viktor Tóth,

z ostrihomského seminára Viktor Zapotoczky. Tretí ročník tvorili piati bohoslovci z užhorodského seminára – Anton Ar-
tim, Michal Beszkid, Ján Kizák, Michal Semetkovszký, Ján Sosztek, Juraj Zubriczký a Štefan Gojdič z peštianskeho seminára.
Akadémia tak mala spolu dvanásť študentov. V treťom školskom roku svojej existencie (1882/1883), otvorila teologická
akadémia všetky štyri ročníky teologického štúdia, čím sa začala jej plnohodnotná existencia. V tomto školskom roku štu-
dovalo v akadémii už 23 bohoslovcov (v prvom ročníku 5, v druhom ročníku 4, v treťom ročníku 6 a vo štvrtom ročníku
8 bohoslovcov).

Aj keď Prešovské gréckokatolícke biskupstvo v roku 1882, na začiatku pôsobenia štvrtého prešovského biskupa Dr.
Jána Vályiho (1882 – 1911) existovalo už 64 rokov, stále postrádalo niektoré cirkevné, resp. cirkevno-vzdelávacie inštitúcie.
Ján Vályi preto vynakladal veľké úsilie o ich dobudovanie. Hneď po svojom nástupe do úradu sa prioritne snažil o rozšíre-
nie budovy bohosloveckej akadémie a kňazského seminára, ktorá kapacitne nestačila pre narastajúci počet seminaristov.
V priebehu rokov 1885 – 1903 inicioval viacero prestavieb a rekonštrukcií budovy seminára a akadémie. Už v roku 1885
sa začalo s dobudovaním ďalšieho poschodia.

V roku 1901 dal biskup vypracovať plán na ďalšie rozšírenie bohosloveckého seminára. So stavbou sa začalo 20.
augusta 1902 a práce boli ukončené 30. septembra 1903. Bol pristavaný bočný trakt, v ktorom bol umiestnený tzv. Malý
internát. V novopostavenej bočnej časti seminára vznikli aj ďalšie nové miestnosti – o. i. napr. dve učebne, knižnica, spál-
ne, hudobná miestnosť, ale aj toalety a fajčiarska miestnosť. Vďaka týmto stavebným úpravám mohlo v takto rozšírenej
budove študovať až 40 seminaristov. Okolie seminára sa výraznejšie začalo skrášľovať na začiatku 20. storočia. Doposiaľ
neohradený pozemok bol ohradený betónovými stĺpkami, na ktorých boli natiahnuté pásy drôtu. Vstupné brány boli jedna
na pravej a druhá na ľavej strane. Záhrada sa postupne zaplňala rôznymi okrasnými kríkmi a stromami. Areál parku sa
neskoršie menil dosť často, základom ostal stredný ostrovček, okolo ktorého viedla cesta.

Chod kňazského seminára v Prešove bol od roku 1894 vo väčšej miere financovaný z náboženského fondu a ná-
boženskej základiny, ktoré väčšinou poskytoval štát. Čoskoro po svojom zriadení sa prešovský seminár podobne ako
užhorodský dostal pod vplyv vládnych promaďarských činiteľov, čo zákonite spôsobovalo stratu národnej identity ducho-
venstva. Pod týmto vplyvom sa promaďarské cítenie u časti gréckokatolíckeho duchovenstva často prejavovalo ešte aj po
rozpade Rakúsko-Uhorska a vzniku Československa v roku 1918, resp. počas existencie medzivojnového Československa
(1918 – 1939). Evidentný vplyv maďarizácie v seminári je vidieť najmä pri používaní vyučujúceho a administratívneho
jazyka, ktorým až na výnimky bola maďarčina.

ÚLOHA

Predstavenie historického vývoja vysokoškolského gréckokatolíckeho teologického vzdelávania v Prešove v r. 1880
– 1918.

LITERATÚRA:

Archív Prešovského gréckokatolíckeho arcibiskupstva v Prešove (AGAP), fond: Seminár, inv. č. 567, Zápisnice seminára
1886 – 1887.

AGAP, Seminár, r. 1885, inv. č. 569, č. kr. 1.

AGAP, Seminár, r. 1888, inv. č. 572, č. kr. 2.

AGAP, Bežná agenda, Spisy, rok 1879, inv. č. 395, sign. 2751.

AGAP, Protocollum 1880, sign. 2454.

DUCHNOVIČ, A.: *Chronologičeskaja istoria slavnoj eparchii Prjaševskoj ot jeja načala do pervaho episkopa Grigorija Tarkoviča*.
Sankt Peterburg 1877, s. 61 – 62.

GLEVAŇÁK, M.: *Academia Theologica Episcopalis Fragopoliensis od roku 1880 – výchovno-vzdelávacia inštitúcia pre
kandidátov na kňazstvo Prešovskej gréckokatolíckej eparchie*. In: *Kresťanská kultúra a jej miesto v dejinách východného
Slovenska*. Prešov : Štátna vedecká knižnica v Prešove, 2011, s. 165 – 185.

JAMBOR, P.: *Formácia bohoslovcov Prešovskej eparchie na začiatku 20. storočia*. Diplomová práca. GTF PU v Prešove. Prešov
2013, s. 27.

KÓNYA, P. – LUKÁČ, E. – CORANIČ, J. – ŠAFIN, J.: *350 rokov vysokého školstva v Prešove*. Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej
univerzity, 2018, 238 s.

KOPRIVŇÁKOVÁ, J. – CORANIČ, J. – ŠTURÁK, P. (eds.): *Dejiny cirkevného gréckokatolíckeho školstva na Slovensku*. Prešov
: Gréckokatolícka teologická fakulta, 2009, 273 s.

KUŠNIRÁKOVÁ, I.: *Piae foundationes. Zbožné fundácie a ich význam pre rozvoj uhorskej spoločnosti v ranom novoveku*. Brati-
slava 2009, s. 100.

PAPP, Š.: *Kde sa učili a študovali naši kňazi*. In: *Gréckokatolícky kalendár*. Prešov 1985, s. 123.

ПАПП, С.: *Богослови Мукачівської епархії на студіях у Трнаві і на інших університетах*. In: *Gréckokatolícky*

kalendár 1985, s. 135 – 140.

PEKAR, A.: *Historic backround of the Eparchy of Prjashev*. Pittsburgh 1968, s. 24 – 25.

RENDEK, L. – JAMBOR, P.: *Cestou hľadania. Formácia bohoslovcov v Prešovskom biskupstve v rokoch 1818 – 1968*. Poprad 2021, 247 s.

RUBY, J.: *Brevis historia dioecesis Eperjesiensis II*. In: *Schematismus venerabilis cleri graeci ritus catholicorum dioecesis Eperjesiensis pro anno domini 1903*. Eperjesini 1903, s. 35.

Schematismus venerabilis cleri graeci ritus catholicorum dioecesis Eperjesiensis pro anno domini 1882. Eperjesini 1882, s. 16.

ŠTURÁK, P.: Michal Kotradov – kňaz, kanonik, pedagóg, publicista, aktivista na poli vzdelanosti a cirkvi, rektor kňazského seminára. In: *Dejiny cirkevného gréckokatolíckeho školstva na Slovensku I*. Prešov : GTF PU, 2007, s. 39.

ŠTURÁK, P.: *Dejiny Gréckokatolíckej cirkvi v Československu v rokoch 1945 – 1989*. Prešov : Petra 1999, s. 173.

ŠTURÁK, P.: *Intelektuálna a duchovná formácia budúcich kňazov gréckokatolíckej cirkvi v Prešove od roku 1880 do súčasnosti*. In: KÓNYA, P. (ed.): *Univerzita v kontexte zmien*. Prešov 2014, s. 242.
